

METODE DE PROTECȚIE ÎN PRIMĂ URGENȚĂ PENTRU MONUMENTELE AFLATE ÎN PERICOL.

Studiu de caz: CASTEL PELIȘOR

Prep. drd. arh. Mircea CĂPĂȚÂNĂ

Prep. drd. arh. Ruxandra CĂPĂȚÂNĂ

*„Am cladit acest Castel, ca semn durabil, ca dinastia liber aleasa de nati-
une este adanc inradacinata in aceasta frumoasa Tara si ca recompensam
dragostea poporului Nostru prin increderea nelimitata pe care o Avem in
viitorul scumpei Noastre Patrii. Indeplinesc deci o datorie sfanta, o dorinta
vie, ridicand in aceasta casa, a Noastra, cu vin romanesc, primul pahar in
onoarea si pentru fericirea Romaniei”.*

Regele Carol I- Inaugurare Peles

CAPITOL 1. Scurtă istorie și prezentare a ansamblului Peleş

Printre primele călătorii întreprinse de către Prințul Carol în Principatele Unite a fost și aceea de la mănăstirea Sinaia, în zilele de 5 - 6 August 1866. Locurile i-au plăcut atât de mult încât revine și în anul următor.

În vara anului 1870, Domnitorul Carol vizitează din nou Sinaia, iar la 2 August 1871 o aduce și pe principesa Elisabeta, tânăra sa soție, cu care își petrece aici prima lor vară împreună. Atunci hotărăsc ei construcția unei case de vară în „munții Prahovei” - *„Proiectăm și noi construcția unui chalet elvețian, ca să avem unde șede în timpul verii, căci aerul aici este mereu răcoros și curat”*.

E chemat la mănăstire arhitectul vienez, profesorul Doderer, care sosește la 22 august 1872. Curând după fixarea locului de construcție, la 15 octombrie 1873, sosesc și planurile trimise

de Doderer, care fuseseră expuse la expoziția de la Viena și pe care Prințul le discuta pe teren cu colaboratorii săi.

La 22 august 1874 are loc cu mare solemnitate punerea pietrei fundamentale a Castelului Peleş: *„Să se ridice acest castel și să fie cu bine terminat, pentru a deveni leagănul dinastiei mele, al dinastiei naționale”*.

Într-o scrisoare a Prințului se specifica că *„Pe cât a fost cu putință, materialele de construcție folosite au fost luate numai de pe domeniile Noastre; zidăria a fost făcută din piatră de Prahova ziduită cu var; piatra cioplită a fost scoasă, parte din carierele Piatra-Arsă, parte din carierele Lunca-Mare de lângă mănăstirea Brebu; piatra verde a fost adusă de la Slănic; lemăria pentru bina a fost tăiată din pădurile Noastre, cărămizile au fost lucrate și arse chiar pe șantier, Țara neproducând fier, l'am adus din străinătate. După dorința Noastră, s'au întrebuințat mai numai Români ca zidari și dulgheri, dar sunt aci și mulți meșteșugari din afară. Salariile plătite sunt următoarele: zidarii și dulgherii, după merit, de la 5 la 7 lei pe zi; salahorii 3 lei; cioplitorii în piatră sunt retribuiți după natura și cantitatea muncii lor; lucrul unui metru cub de piatră moale revine la aproape două sute lei. Kilogramul de fontă costă adus pe șantier patru-zeci bani și de fier forgeat șase-zeci. Metrul cub de piatră se plătește șase lei și cinci-zeci de bani. Varul revine la două-zeci și șase lei chintalul metric; nisipul din Prahova la cinci lei metrul cub. Mia de cărămizi revine la trei-zeci și cinci până la patru-zeci lei; lucrările de terasament costă un leu și zece bani metrul curent.”*

Vara umedă a anului 1875 a cauzat numeroase și importante surpări ale terenului de construcție. Toate acestea au provocat mari întârzieri. La finalizarea temeliilor se constată că ele au costat 400.000 lei aur, adică aproape 60% din întreaga sumă de 600.000 — 700.000 lei aur pe care Suveranul o alocase pentru clădirea vilei.

Arhitectul Doderer confirmă că edificarea castelului *„va depăși cu mult mica sumă inițială de lei 700.000, hotărâtă la început, dar având în vedere ca a întocmit un plan grandios, suma de 3.000.000 lei aur, la cât se ridică devizul nu este mare și desigur că Prințul o va putea plăti”*.

La 18 august Suveranul îl invită pe Doderer să-i prezinte un plan mult mai simplificat.

Se pare însă că Doderer nu s-a putut resemna să-și simplifice planurile, astfel încât la 23 august contractul se reziliază, în schimbul unei despăgubiri. Pentru construcția castelului a fost numit provizoriu arhitectul Schulz, ajutorul lui Doderer.

Lucrările se întrerup pe perioada războiului (1877-1878), după adoptarea unor măsuri de

conservare a zonelor deja clădite.

În 1878, șantierul de construcție al castelului se găsește complet acoperit de iarbă, de vreme ce lucrările erau oprite de atâta timp.

„Am încredințat execuția planului, unuia dintre cei mai buni elevi ai lui Viollet-le-Duc, (Lecomte du Noüy) care conduce actualmente lucrările de restaurare ale celebrei biserici Curtea-de-Argheș. Casa Pădurei și grajdurile sunt terminate, dar lasă mult de dorit. Celebrul profesor vienez Doderer, s-a înșelat mult în planurile și evaluările sale.” – sunt consemnările Prințului după vizita pe șantierul părăsit.

La 22 august 1879 se împlinesc patru ani de la punerea pietrei fundamentale a palatului; în onoarea acestei aniversări, Domnitorul hotărăște reluarea construcției, dar în proporții mai reduse.

Noi surpări de teren par acum excluse: cei doi ani și mai bine de întrerupere forțată a lucrărilor au avut măcar meritul să arate că fundațiile și terasamentele terminate erau foarte solide. Se ia decizia că materiale de construcție trebuie să fie numai cărămidă și lemn, fără piatră.

Lucrările au fost încredințate lui Stohr, ajutat de tânărul arhitect Schulz. Asupra felului în care au mers lucrările în ultimii ani de construcție ai castelului, Carmen Sylva ne spune: *„Erau italieni zidari, români pentru terasamente, țigani salahori. Albanezii și grecii lucrau în cariere, nemții și ungurii ca dulgheri. Turcii ardeau cărămidă. Au fost maeștrii polonezi și cioplitori în piatră cehi. Francezii desemnau, englezii măsurau, astfel că pe șantier se întâlneau sute de costume naționale și se vorbeau patru-spre-zece limbi; se cânta, se înjura și se certa în toate dialectele și pe toate tonurile; era un amestec nostim și zgomotos de oameni, de cai, de boi și de bivoli”*.

Construcția castelului se desfășura acum rapid, lucrându-se fără întrerupere din 1881 până în 1883. Grație marelui număr de lucrători, zelului antreprenorilor și sumelor importante cheltuite de Rege, monumentalul Palat și dependențele fură terminate, așa că la 7 octombrie 1883 a avut loc solemnitatea inaugurării, la care a luat parte poporime din Țara întreagă, precum și numeroși invitați străini.

Începând cu 1896, Castelul Peleş a fost radical refăcut și mărit. Lucrările au durat neîntrerupt până în 1914. Arhitecții care au proiectat și s-au ocupat direct de construcția castelului (1874- 1883) și mai târziu (1890-1914) de transformări și reamenajări au fost Wilhelm von Doderer și Johannes Schulz, apoi Karel Liman și André Lecomte du Noüy.

CAPITOL 2. Descriere Castel Peleşor

În paralel cu lucrările de la Peleş, încep și lucrările la al doilea castel, mult mai mic, pentru a fi reședința nepotului său Ferdinand și al soției sale Maria, viitorii Suverani ai României.

După 4 ani de la punerea pietrei de fundație, la 24 mai 1903, se inaugurează Castelul Peleşor, construit după planurile arhitectului Liman și în colaborare permanentă cu Regele Carol, cu care se sfătuia.

După dorința lui Carol, Peleşorul trebuia să fie mai mult „chalet elvețian” și nicidecum un castel. Pentru că, după cum spunea el, nu puteau fi două castele regești în aceeași localitate. Cu toate acestea, Peleşorul cu arhitectura sa în stilul renașterii germane, cu turlele sale acoperite cu țiglă smălțuită în culori vii și luminoase, cu cele 70 de camere decorate artistic, este un veritabil castel care va fi locuit permanent vara de Ferdinand și Maria, la început ca Principe și Principesă, apoi ca Rege și Regină, toată viața lor.

În opoziție cu solemnitatea și vechimea pe care le întrupează atât de bine mai marele său, Castelul Peleş, Peleşorul, deși este construit tot în stilul renașterii germane, are un aspect mai vesel, prin culori vii și ornamentații delicate. Construită între anii 1899-1903 și inaugurată la 24 mai 1903, această mică locuință încântătoare a fost preferată de Suverani de la bun început spațiosului și mărețului Castel Peleş al Regelui Carol I.

Interiorul Peleşorului este ca și exteriorul: luminos, în culori vii, mediu plăcut. Aproape totul — fierăria, lemnăria, mobilierul, lămpile, decorația plafoanelor etc. — poate fi catalogat ca manifestare a artei moderne. Odată intrați în castel, dintr-un mic antreu intrăm în holul central care, din dreptul scării principale, se continuă printr-un coridor până la „sala de mâncare”. Această sală este mică și simplă, cu pereții lambrisați până sus în lemn de ulm, lucrat în ciubuce, linii și unghiuri drepte, fără sculpturi. Din hol, spre dreapta, intrăm în apartamentul Regelui, compus dintr-un salon mare, cu pereții lambrisați în lemn de ulm, cu tavanul de stuc cu flori albe, în genul plafoanelor englezești, cu o ușă de ulm sculptat foarte elegantă, cu clanțe și broaște în stil; o cameră de lucru secesion, cu pereții lambrisați în brad vopsit verde și lustruit; un iatac în pitchpin, iar în fund toaleta și baia. Apartamentul acesta foarte luminos, cu parchet și covoare pe jos, cu numeroase fotografii de familie și tablouri se desfășoară pe dreapta Peleşorului, de-a lungul fațadei dinspre Valea Peleşului.

Din hol pe stânga se deschide un al doilea apartament în stil modern, pentru invitați. La etajul întâi se accede pe una din scările obișnuite sau pe scara de onoare, de stejar, cu rampa

delicat sculptată, cu luminator. Chiar în fața scării se află un apartament a cărui fațadă este orientată spre Castelul Peleş. Foarte luminos și vesel, acesta a fost apartamentul copiilor princieri, compus din două camere de culcare, sufragerie, toaletă și sală de joc.

Deasupra apartamentului regesc se află apartamentul Reginei, cel mai bogat din Pelișor, format din salon, birou, iatac, budoar și baie. Salonul este în pur stil bizantin, cu plafonul puțin înalt, în stuc aurit, împodobit cu 36 de plafoniere de sticlă albă-lăptoasă; cu pardoseală în mozaic de lemn colorat în care predomină verzele; cu mici covoare și cu un interesant mobilier de lemn sculptat și aurit. Sunt de remarcat două scaune vechi, grecești de teracotă de culoarea și aspectul bronzului vechi, cumpărate din Florența. Spre Valea Peleşului se află o capelă bizantină minusculă, cu mici coloane de marmură cenușie, cu picturi în stil bisericesc și cu mozaic parietal. Ușile salonului, sculptate și aurite tot în stil bizantin au fost executate în atelierele Castelului Peleş. Biroul Reginei, în stil modern englezesc, este o cameră de lucru austeră și elegantă, cu pereții lambrisați până în tavan în lemn de fag negru lustruit, cu o draperie galbenă la fereastra mare, de mare efect pe vreme însorită. Lângă birou se află iatacul Reginei, Camera de culcare, lambrisată în fag albăstrui, cu frize de *Adjukievici*, reprezentând cele patru anotimpuri: deasupra alcovului „iarna”, deasupra ușii dinspre coridor „primăvara”, spre camera de lucru „vara” și spre Valea Peleşului „toamna”. Dincolo se află budoarul Reginei cu pereții lambrisați în stejar unguresc mat, cu peste 40 de rame care încadrează diverse fotografii și picturi. Lavaboul este din aramă ciocănită și aurit, placa de la toaletă din onix. Lângă budoar se află o sală de baie luxoasă.

În capătul coridorului de la etajul întâi se aflau un salon și două camere de culcare pentru musafiri, în stil modern.

La etajul al doilea, în afara de cele cinci camere de musafiri în stil modern, se mai află: atelierul de pictură al Reginei, mic și vesel, cu o sobă de teracotă verde creație a profesorului Lenger, cu o curioasă fântână de același autor, un salon mare suprapus celor de la primul etaj și parter — fără un caracter bine precizat —, care la prima vedere pare bizantin, fiind îmbrăcat în flori de gips aurit, cu tavanul boltit în cruce, cu mobile bizantine din lemn aurit sculptate în atelierul Castelului Peleş, cu perdele galben auriu, cu uși din bronz decorate cu crini din fildeș sculptat și cu un covor roșu, tuns, fără flori, ca în toate camerele Reginei. Salonul are două uși: una către coridorul principal al etajului, alta către o scăriță ce urcă în vârful turlei mari, unde se află un alt salonaș. În fine, acest etaj mai cuprinde un mic apartament princiar simplu.

La mansarde se află camerele personalului.

Castelul Pelișor intră în patrimoniul statului — odată cu Castelul Peleş, (devenit muzeu în 1953) și întregul complex de clădiri înconjurătoare — prin evenimentele petrecute la sfârșitul anului 1947.

Astăzi, Pelișorul se găsește în situația de a avea urgență nevoie de consolidare, restaurare și reabilitare, pentru a-l salva și pentru a reveni la nobiliara strălucire de debut.

NOTA: Pentru întocmirea acestui scurt istoric al edificării Ansamblului Peleş s-a folosit "Castelul Peleş. Monografie istorică, geografică, turistică, pitorească, descriptivă a castelelor regale din Sinaia cu împrejurimile lor", autor Mihai Haret, Editura „Cartea Românească”, 1924.

Lemn degradat, vopsitorie scorojita, eflorescente de culoare alba

Degradari cauzate de ifiltratiile de apa, igheaburi si burlane degradate

Brau deriorat

Soclu piatra cu infiltratii ape meteorice

Acoperis de protectie realizat ulterior vegetatie parazitara, brau deriorat.

Tencuiala degradata , scorojita.

DEGRADARI FATADA EST

CAPITOL 3. Patologia construcției

Tencuiala scorojita, degradata, infiltratii de apa meteorica

Soclu piatra infiltratii de apa meteorica

Placare cu tabla a zidariei

Soclu piatra infiltratii de apa meteorica
Acoperis din tabla pentru protectia aerisirii de subsol- zona cu umezeala ascensionala, muschi pe paramentul de piatra

Acoperis de protectie realizat ulterior
greutatea lui a provocat fisuri in parament

DEGRADARI FATADA NORD

Acoperis de protectie realizat ulterior
greutatea lui a provocat distrugerea
balustradelor si fisuri in parament

Atac biologic al pietrei, infiltratii,
umezeala, muschi

Lemn degradat , vopsitorie scorojita,
eflorescente de culoare alba

POLARH
Realizat SC.POLARH DESIGN SRL

Tencuiala degradata , umezeala
Umezeala ascensionala,
vegetatie parazitara

DEGRADARI FATADA VEST

Acoperis de protectie realizat ulterior
greutateablu a provocat fisuri in parament

Acoperis de protectie realizat ulterior
greutateablu a provocat fisuri in parament

Vegetatie parazitara - iedera

Tencuiala distrusa ,umezeala si infiltratii
la interior

Lemn degradat

CAPITOL 4. Intervenție de scoatere din pericol

Avem credința, verificată în timp, că restaurarea, ca formă superioară de conservare a patrimoniului construit, constituie o componentă a gestului de arhitectură, definit ca act de creație și supus în consecință cunoscutei triade vitruviene – utilitate, soliditate, frumusețe. Toate aceste trei componente universale și permanente valabile structurează fenomenul de arhitectură prin produsul său, creația de arhitectură, obiect sau ansamblu, și sunt supuse uzurii fizice și morale, din cauza îmbătrânirii, condițiilor naturale distructive sau acțiunii deliberate a omului, nu de puține ori dăunătoare.

Perioada intermediară dintre momentul edificării monumentului și prezentul istoric ce avansează continuu este alcătuită din tot atâtea „prezenturi” devenite în timp „trecuturi”, de a căror trecere monumentul a fost inerent marcat. Continuitatea existenței sale în timp – calitate ce i-a conferit, în parte, calitatea patrimonială – a fost dată de către intervenții repetate asupra tuturor elementelor sale, ceea ce i-a asigurat, într-o măsură ce poate fi delimitată cu dificultate, o integritate (relativă) a valențelor inițiale și a caracteristicilor de debut. O nouă intervenție în demersul ciclic de conservare a monumentului devine, din acest punct de vedere, cel puțin în plan teoretic, o convenție, cu o încărcătură mai mare sau mai mică de compromis, ceea ce ar presupune o răspundere individuală și colectivă deliberat acceptată.

În acest sens, ne propunem să abordăm proiectele de scoatere din pericol și de restaurare prin identificarea necesarului de intervenție în toată complexitatea sa, prin continuarea cercetării (după o investigație sumară de identificare a problemelor majore) cu investigații complete asupra monumentului, astfel ca strategia de proiectare adoptată să asigure în final:

- o funcționalitate modernă, în concordanță cu rigorile muzeului actual și locuirii adaptate cerințelor secolului al XXI-lea;
- integritatea structurală a monumentului în condițiile impuse de normele actuale și de revenirea la „starea de sănătate” inițială, prin intervenții structurale cu materiale și metode originare, completate cu eficiență și „discreție” de cele moderne;
- aducerea monumentului cât mai aproape posibil de înfățișarea inițială, prin eliberarea construcției de intervenții târzii, parazitare, în mod real „lipsite de valoare” arhitecturală; dotarea tehnică și utilitățile specifice unei clădiri contemporane.

Cercetarea sumară realizată până în prezent a condus la următoarele constatări:

- elementele de lemn aflate în exterior — streșină, stâlpi, balcoane, tâmplărie, sunt afectate de timp și umiditate excesivă;
- deteriorarea învelitorii din țiglă și a celei din tablă a afectat părți însemnate din șarpantă;
- proasta funcționare a sistemului jgheab-burlan-para zăpadă, aproape inexistente în această fază;
- afectarea zidăriei de cărămidă a subsolului și a parterului prin umiditatea excesivă ca urmare a lipsei hidroizolației și a unui sistem eficient de evacuare a apelor pluviale lângă clădire, a existenței unor întinse suprafețe betonate în imediata vecinătate a casei, precum și a scurgerilor subterane din conductele de apă și canal;
- dispariția unei însemnate părți a decorației exterioare și interioare ale casei sub straturi succesive de var sau vopsea;
- un puternic atac biologic pe parter în zona subsolului, parterului, etajului sau mansardei;
- pavimente, trotuare și alei deteriorate, care țin apele meteorice la baza zidurilor, în loc să le conducă la rigole și, în final, la canalizare;
- tuburi de canalizare, scurgeri și drenuri colmatate, înfundate sau deteriorate, ceea ce face ca apele meteorice sau subterane să migreze necontrolat în vecinătatea casei.

Ca primă intervenție, propunem:

ÎNVELITOARE:

- acoperire locală cu Pluvitec
- chituirea găurilor și falțurilor din tablă
- refacerea sau completarea jgheaburilor
- refacerea sau completarea burlanelor
- introducerea sistemului de rupere zăpadă

ȘARPANTĂ

- revizuire
- șprățuirea și popirea elementelor din lemn

FAȚADE

- curățare tencuială de ciment
- desfacere tencuială desprinsă sau burdușită
- chituire sau plombare rosturi zidărie – elemente lemn
- șprăițuirea sau înlocuirea elementelor din lemn deteriorate sau putrede
- chituirea și completarea ferestrelor
- înlocuirea porțiunilor din tablă (protecție) cu prelate bine ancorate de fațade

SCURGERI, TROTUARE, PAVIMENTE

- aducerea lor la panta necesară îndepărtării apelor de casă, implicit din scurgerea burlanelor
- curățarea și repararea rigolelor existente
- decolmatarea tuburilor de scurgere și a drenurilor

Avem speranța ca aceste operații să asigure, în prima fază, conservarea pe termen scurt a stării actuale a monumentului, stopând degradările, înlăturând cauzele exterioare ale acestor degradări, în condițiile menținerii în exploatare a monumentului, respectiv a muzeului.